

ทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบ เนื่องจากรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (demand) และการสนับสนุน (support) จะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในสภาวะดุลยภาพได้ ซึ่งหากระบบการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (David Easton, 1965 : 112-117.)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตย นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกัน ให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายในขอบเขตของกฎหมายที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและตัวผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ตามความต้องการของตน และการที่ประชาชนมีอิทธิพลต่อสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ทำให้อำนาจไม่ตกอยู่ในสถาบัน ๆ หนึ่ง จึงนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศเผด็จการที่มักเป็นเพียงรูปแบบและเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมือง หรือสอดคล้องตามเจตจำนงของผู้บริหารหรือรัฐบาลเป็นสำคัญ

ในส่วนที่จะกล่าวต่อไปนี้จะเน้นถึงความหมาย ขอบเขต รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันไปตามทรรศนะและจุดเน้นของแต่ละบุคคล

อลัน บุลล็อก (Alan Bullock) และ โอลิเวอร์ สตอลลี แบรส (Oliver Stally Brass) กล่าวถึงการเข้ามีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การที่บุคคลจะได้รับประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในการตัดสินใจกับสถาบันทางการเมืองและสังคม (Alan Bullock and Oliver Stally Brass, 1977 : 458)

เฮอเบิร์ต แมคคอสกี้ (Herbert McClosky) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปโดยความสมัครใจ (voluntary activities) ของสมาชิกในสังคม ที่จะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครอง และกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy) อาจจะโดยตรงหรือทางอ้อม (Herbert McClosky, 1968)

ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังต่อไปนี้คือ (Myron Weiner, 1971 : 161-164)

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นการสนับสนุน หรือ การกระทำในการเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบ หรือใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การมีตัวตนเพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การระวางหรือแปลกแยกตนเอง ออกจากการเมือง (alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการ

เมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย

6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง หรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (activists)

7. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่ต่อเนื่องอย่างคงที่ (persistence continuous) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน และมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล

8. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง หรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (bureaucratic actions)

9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics)

10. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำทางการเมือง (political act)

จากความหมายทั้ง 10 ประการดังกล่าว ไวนเนอร์ (Weiner) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (any voluntary actions) ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่มีจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

จะเห็นว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ ซึ่งจะขาดไปเสียประการหนึ่งประการใดไม่ได้ คือ 1) ต้องเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติการ (action) 2) การกระทำนั้นเป็นไปอย่างสมัครใจ (voluntary) และ 3) มีการเลือก (choice) หรือมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ซึ่งจากคำจำกัดความดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับเฉพาะ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีเป็นสำคัญ โดยเฉพาะองค์ประกอบสองประการหลัง คือ ความสมัครใจและการเลือกนั้น ในการปกครองแบบรวมอำนาจ (totalitarianism) มีอยู่ไม่สมบูรณ์ คือมีประปรายหรือไม่มีเลย

แซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) และโจน เนลสัน (Joan Nelson) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล (Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, 1976 : 4-7) โดยฮันติงตัน (Huntington) ได้พิจารณาแง่มุมที่สำคัญของความหมายนี้ และกำหนดขอบเขตความหมายชัดเจนขึ้นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึงเฉพาะการกระทำ (ไม่รวมถึงทัศนคติ) เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนธรรมดา ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดันหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ทั้งนี้ไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมกันได้

สำหรับลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง The Form of Political ซึ่งแซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) และโจน เนลสัน (Joan Nelson) ได้แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ (สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2520 : 162)

1. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง (autonomous political participation) หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจของตนเอง เป็นไปโดยความสมัครใจ และมองเห็นว่าตนเองสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างแท้จริง มีความตั้งใจมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกชักจูง (mobilized political participation) หมายถึง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยที่ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากผู้อื่น ปลุกเร้าให้ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โดยการขู่เข็ญ บังคับ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปลุกเร้าต้องการ กล่าวโดยสรุปคือ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่ได้มีความตั้งใจมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

จากที่กล่าวมานั้น โดยสรุปแล้วความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง ตามความสมัครใจ ถูกต้องตามกฎหมายและมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น

ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ แต่บทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นก็ยังคงแตกต่างกันไป เนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจ ความจำเป็น และสถานการณ์สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

ด้วยเหตุนี้ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีลักษณะกว้างขวางมากอาจแบ่งประเภทได้ต่าง ๆ ดังนี้ คือ การรับฟังข่าวสารทางการเมือง การสนทนาทางการเมือง การชักจูงผู้อื่นให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ตนชอบ การแสดงความคิดเห็น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์ หรือพรรคการเมือง การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ หรือพรรคการเมือง เพื่อส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้ง เพื่อเข้าไปทำหน้าที่ปกครองและเข้าบริหารโดยตรง (บรรพต วีระสัย และ สุขุม นวลสกุล, 2517 : 452-453)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (James David Barber, 1972 : 3)

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบายและตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้พยายามจัดรูปแบบหรือประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้แตกต่างกัน วูดเวิร์ดและโรเปอร์ (Woodward and Roper) ได้แบ่งกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นประเภทต่าง ๆ คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพล การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมือง และการสนทนาทางการเมือง (John P. Robinson, 1968 : 424-424)

อังกัส แคมป์เบล และคณะ (Angus Cambell and others) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่ามีเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเท่านั้น โดยแยกออกเป็นการลงคะแนนเสียง การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินในการรณรงค์หาเสียงและการไปร่วมชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเป็นการกำจัดวงแคบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Geoffrey K. Roberts, 1971 : 145)

จีโอฟฟรี โรเบิร์ตส (Geoffrey Robert) ได้แบ่งกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 2 แบบ แบบแรก เป็นกิจกรรมโดยสมัครใจ และเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กับการเมือง เช่นขบวนการต่าง ๆ พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เป็นเจ้าหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เป็นต้น ส่วนแบบที่สอง เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ การอภิปรายทางการเมือง หรือเข้าร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มทางการเมือง (John Robinson, 1968 : 433)

ซูซาน เวลช์ (Susan Welch) ได้แบ่งกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 4 ประเภท คือ การลงคะแนนเสียง การเข้ามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมที่ร่วมมือกันทั้งเป็นทางการเมือง และไม่เป็นทางการเมือง เพื่อแสวงหาจุดมุ่งหมายทางการเมือง และติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาสังคมบางประการ (Susan Welch, 1975 : 553-556)

แต่รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองแตกต่างกันจนเห็นได้ชัดโดยวิธีจัดเป็นประเภทหรือกลุ่มกิจกรรม ซึ่งมีประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์มาก คือรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของไนซ์ (Nie) และเวอร์บา (Verba) และผลงานของเลสเตอร์ ดับบลิว มิลแบรท และโกแอล (Lester W. Milbrath and Goel) ดังนี้ คือ

1. แบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของไนซ์และเวอร์บา (Nie and Verba) แบ่งเป็น 4 รูปแบบ โดยวิเคราะห์จาก 4 มิติ ได้แก่ แบบของอิทธิพล ขอบเขตของผลผลิต มิติความขัดแย้ง และความต้องการความริเริ่ม (Norman H. Nie and Sidney Verba, 1975 : 9-12) ดังนี้คือ

1.1 การลงคะแนนเสียง (voting) เป็นกิจกรรมของพลเมืองที่มีบ่อยมากที่สุด และมีอิทธิพลเหนือผู้นำ ได้ทำให้ผู้นำจำต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อที่จะได้คะแนนเสียง แต่คะแนนเสียงนี้สื่อความหมายเกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเพียงแต่สื่อให้เห็นความจริงที่ว่า คะแนนเสียงจากผู้สมัครสอบคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งเท่านั้นมิได้แสดงความชื่นชอบเป็นกรณีพิเศษ แต่ขอบเขตผลการเชื่อกตั้งนั้นกว้างขวางมาก และมีอิทธิพลเหนือพลเมืองทั้งหมด เพราะเหตุว่าการรวมความชื่นชอบของพลเมือง และแรงกดดัน ทำให้คะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล นอกจากนั้น การลงคะแนนเสียงมีความ

แตกต่างจากกิจกรรมการเมืองอื่น ๆ ก็คือ ต้องการความริเริ่มเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะประชาชนมีโอกาสกระทำกรเลือกตั้งตามปกติ แต่อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ เห็นได้อย่างชัดแจ้งและมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของกิจกรรมทางการเมืองแบบอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

1.2 กิจกรรมรณรงค์หาเสียง (campaign activity) การเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเลือกตั้งนั้น พลเมืองสามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้โดยกำหนดให้คะแนนเสียงคนหนึ่งคนใดไว้ก่อน และมีอิทธิพลต่อผู้นำเหมือนการลงคะแนนเสียง แต่สามารถสื่อข่าวสารเกี่ยวกับความชื่นชอบของผู้เข้ามีส่วนร่วมได้มากกว่า เพราะผู้กระตือรือร้นรณรงค์หาเสียงเป็นกลุ่มที่แสดงการกระทำชัดแจ้งกว่าว่ามีความใกล้ชิดหรือติดต่อกับผู้สมัครคนใด นอกจากนั้นยังเกิดผลผลิตร่วมและนำพลเมืองไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้งได้ แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมทางการเมืองรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ยากและต้องการความริเริ่มของพลเมืองมากกว่าการลงคะแนนเสียง

1.3 การติดต่อขั้่นต้นของพลเมือง (citizen initiated contacts) การศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจำนวนมากเน้นเรื่องกิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้ง แต่กิจกรรมในช่วงระหว่างการเลือกตั้งแต่ละครั้งก็สำคัญเช่นกัน และเพื่อที่จะหาความหมายอื่น ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรพิจารณาชนิดกิจกรรมที่ต่างจากการเลือกตั้งมากที่สุด

การลงคะแนนเสียงและการรณรงค์หาเสียงนั้นมีขึ้นเพื่อรับผิดชอบต่อการเลือกตั้ง ซึ่งได้กำหนดเวลาและความพอใจเพื่อพลเมืองโดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ควบคุม ส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ บุคคลที่ติดต่อขั้่นต้นกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล นั่นคือ มีบุคคลที่ติดต่อเผชิญหน้ากับรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐบาล บุคคลเหล่านี้กระทำกรตามลำพังโดยตัดสินใจเวลา เป้าหมาย และเนื้อหาสาระของการกระทำกรเข้ามีส่วนร่วม ดังนั้น การเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้เรียกว่า "การติดต่อขั้่นต้นของพลเมือง"

เมื่อหันมาพิจารณาความสัมพันธ์ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะขอบเขตของผลผลิต จะเห็นได้ว่า แบบของการเข้ามีส่วนร่วม

ประเภทนี้เท่านั้นที่สามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ เพราะเมื่อผู้เข้ามีส่วนร่วมแต่ละคนเริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั้นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด คือ เลือกหมายกำหนดการกระทำการเข้ามีส่วนร่วม นั่นก็คือ ผู้ติดต่อดัดสันใจว่าจะติดต่อเรื่องอะไร และเลือกสิ่งที่ต้องการกระทำ ซึ่งในบางครั้งอาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นการติดต่อเรื่องกิจกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ คือ เนื้อหาสาระของการเข้ามีส่วนร่วมนั้นเด่นและสำคัญ โดยแบ่งเนื้อหาสาระที่เป็นไปได้สำหรับแต่ละคนภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น นอกจากนี้ พลเมืองอาจจะติดต่อเรื่องปัญหาสังคมทั่ว ๆ ไปบางประการก็ได้ เช่น การเขียนจดหมายถึงวุฒิสมาชิกเกี่ยวกับสงครามเวียดนาม หรือเป็นการร้องเรียนเรื่องการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับท้องถิ่นที่ไม่มีประสิทธิภาพ หรืออาจติดต่อเรื่องปัญหาครอบครัวหรือปัญหาส่วนตัวจริง ๆ ก็เป็นไปได้

การติดต่อขั้นต้นของพลเมืองประเภทนี้ สื่อข่าวสารเกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมืองได้อย่างกว้างขวาง แต่มีอิทธิพลเพียงเล็กน้อย เปรียบเสมือนการกระทำของพลเมืองเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่มีมิติผลผลิตที่มีความสำคัญที่ทำให้การติดต่อขั้นต้นนี้ต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนมิติขัดแย้งนั้นเราพิจารณาว่าไม่มีข้อขัดแย้งโดยตรงกับพลเมืองอื่น ๆ และประการสุดท้าย กิจกรรมประเภทนี้ ต้องการความริเริ่มไม่น้อยเลยทีเดียวหลังจากที่ได้เลือกโอกาสที่จะเข้ามีส่วนร่วม เนื้อหาสาระและเจ้าหน้าที่ติดต่อ

1.4 กิจกรรมที่ร่วมมือกัน (cooperative activity) เป็นกิจกรรมขององค์กรหรือกลุ่มที่เกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม ในกรณีเช่นนี้ แต่ละคนจะต้องไม่กระทำตามลำพังเหมือนแบบที่ 3 แต่จะกระทำร่วมกับคนอื่น เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาลมากกว่า อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่คล้ายแบบที่ 3 และไม่เหมือนแบบที่ 1 คือ เป็นกิจกรรมของกลุ่มที่ร่วมกันเป็นจุดเริ่มต้น และอาจเกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้ และจะเกี่ยวกับเรื่องปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจร่วมกิจกรรมภายในองค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้เช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่ร่วมมือกันมีความสำคัญเพราะรวมข่าวสารความชื่นชอบของพลเมืองที่ทำงานร่วมกันพร้อมด้วยแรงอิทธิพล และผู้นำมักตอบสนองต่อกลุ่มที่

ร่วมกันมากกว่าบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น ในด้านขอบเขตผลผลิตนั้น เมื่อพลเมืองรวมกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือองค์การที่เป็นทางการเมืองหรือไม่เป็นทางการ ลักษณะกิจกรรมทางการเมืองจะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมบางประการ ซึ่งทำให้ผลประโยชน์ของแต่ละคนลดลง ดังนั้น กิจกรรมที่ร่วมมือกันจึงมักจะเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่มีลักษณะร่วมใด ๆ ถึงแม้ว่าผลผลิตนั้นอาจจะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มบางกลุ่มในสังคมมากกว่าส่วนรวมทั้งหมดก็ตาม กิจกรรมประเภทนี้ไม่ปรากฏชัดเจนว่า มักเกิดขึ้นในสถานการณ์ขัดแย้งกับกลุ่มอื่น ๆ มิติความขัดแย้งนั้นอาจปรากฏในสถานการณ์ร่วมมากกว่ากิจกรรมแบบที่ 3 และปรากฏน้อยกว่าในกิจกรรมแบบที่ 1 และต้องการความริเริ่มบ้างถึงแม้ว่าความสามารถในการริเริ่มจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าเป็นสมาชิกที่มีบทบาทหรือเป็นผู้นำของกลุ่มก็ตาม

2. แบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) แบ่งเป็น 6 รูปแบบ คือ (Lester W. Milbrath and M.L. Goel, 1977 : 12-19)

2.1 การเลือกตั้ง (voting) มิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) พบว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่รวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติซึ่งแสดงออกโดยการเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และสนับสนุนประเทศให้ต่อต้านสงคราม จากผลการวิจัยของมิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้พบอีกว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของคนที่มีต่อระบบการเมือง จึงเห็นว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเชื่อได้ยากกว่าทำให้เกิดความแตกต่างที่สำคัญต่อผลผลิตทางการเมือง โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน นอกจากนี้ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่ต้องการการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ

2.2 เป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (party and campaign workers) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมือง ทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจกรรมได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัคร ชักชวนประชาชนไปลงคะแนนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง เข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง พยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้งและการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ จากการศึกษาของมิลแบรทและโกเอล (Milbrath and Goel) ได้พบว่าผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกามีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัว และสนใจอย่างแท้จริง พวกที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ซึ่งจัดอยู่ใน "พวกนักสู้" (gladiators)

2.3 เป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (community activists) ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การรวมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่น ๆ และติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม "ผู้มีบทบาทในชุมชน" มีลักษณะคล้ายกับ "เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง" ในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกันคือ "ผู้มีบทบาทในชุมชน" มีความเกี่ยวข้องกับทั้งพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

2.4 มีการติดต่อกับทางราชการ (contacting officials) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะ เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษี โรงเรียน การทำถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบนี้มีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น การเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่

แทจริง เเวอร์บา และไนซ์ (Verba and Nie) เรียกการมีส่วนร่วมแบบนี้ว่าการมีส่วนร่วมอย่างแคบ (parochial participation)

2.5 เป็นผู้ประท้วง (protestor) ขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเมืองให้ถูกต้อง ประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณชนถ้ารัฐบาลกระทำ ในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วงเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

จากการวิจัย มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) พบว่าชาวอเมริกันผิวขาวมีความรู้สึกว่าการประท้วงเป็นการกระทำที่ผิดมากกว่าคน อเมิกาผิวดำ แต่ผู้ที่เข้าประท้วงส่วนใหญ่ก็จะไม่รู้สึกว่าผิดหรือไม่รักชาติแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบด้วยว่ามีสหสัมพันธ์กันระหว่าง "ผู้รักชาติ" กับการเข้ามีส่วนร่วมทาง การเมืองในรูปแบบของการประท้วงในหมู่คนอเมริกันผิวดำ

2.6 เป็นผู้สื่อข่าว (communicator) รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะ "ผู้สื่อข่าวสาร" นั้น มีขอบเขตของกิจกรรมดังนี้ คือ การ เก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำดี การ เข้าร่วมถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่ อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการ และการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ กิจกรรมแต่ละอย่างต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันภายในชุมชน ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของ "ผู้สื่อข่าวสาร" นี้ มักเป็นพวกมีการ ศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจการเมืองมากด้วย "ผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง" จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า "พวกเจ้าหน้าที่ของพรรค" หรือ "ผู้รักชาติ" แต่จะไม่แสดงออกด้วย "กิจกรรมการประท้วง"

ระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากจะจัดแบ่งเป็นรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถจัดลำดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามากได้อีกด้วย การจัดลำดับดังกล่าวไม่มีมาตรฐานแน่นอนขึ้นอยู่กับนักวิชาการผู้จัด จะให้ความสำคัญแก่แต่ละกิจกรรมมากน้อยอย่างไร มีดังต่อไปนี้

แสดงระดับที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

5	ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (เช่น ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายเทศมนตรี
4	ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บางคนสมัครแล้วอาจจะไม่ได้)
3	ช่วยโฆษณาหาเสียง (เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง)
2	การร่วมโดยทางอ้อม (เช่น อ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถกปัญหาการเมือง ติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง)
1	ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
0	ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง (ฅรงค์ ลินส์วู้ด, 2531 : 371)

ในการจัดแบ่งระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อาจจัดแบ่งระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปมาก ในอีกลักษณะหนึ่งได้ ดังนี้ (สวนาพรพัฒน์กุล, 2520 : 21)

- (1) รับฟังข่าวสารทางการเมือง

- (2) ออกเสียงลงคะแนน
- (3) ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
- (4) ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
- (5) ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการติดป้ายประกาศสนับสนุนหรือประกาศสนับสนุนให้ผู้อื่นทราบโดยทั่วไป
- (6) ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง
- (7) สนับสนุนด้วยการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (8) ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
- (9) ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง
- (10) เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
- (11) เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
- (12) ช่วยหาเงินให้พรรค
- (13) สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง
- (14) เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงนักวิชาการผู้สนใจทางพฤติกรรมศาสตร์และการพัฒนาทางการเมือง เป็นการพยายามหาคำตอบว่าเหตุใดในสังคมหนึ่งจึงมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรวดเร็ว หน้าที่ในอีกสังคมหนึ่งยังมีลักษณะที่เกือบไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย เนื่องจากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ดังนั้น การพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการที่สนใจจะพิจารณาปัจจัยด้านสภาพ

แวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยส่วนบุคคล ว่าเหตุใดบุคคลหนึ่ง จึงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่ง ดังนี้ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมือง คือ พันธกรรม แรงขับ บุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง (Lester W. Milbrath, 1977 : 30-42)

2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งเป็นส่วนของสภาพแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมือง มีปัจจัยที่สำคัญดังนี้ คือ

2.1 ระดับการพัฒนา เป็นลักษณะของกระบวนการสร้างความเป็นทันสมัย (modernization) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย กระบวนการนี้จะเป็นผลให้สังคมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป urbanization (การขยายตัวของเมืองสร้างความเป็นเมือง) industrialization (การสร้างความเป็นอุตสาหกรรมภายในประเทศ) ระดับการศึกษาของคนสูงขึ้น ความคาดหวังความทะเยอทะยานของคนเพิ่มสูงขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม (social mobilization) ในขณะเดียวกันในสังคมที่ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่ากระบวนการ social mobilization (การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคม) แล้ว ความคับข้องใจจะเกิดขึ้น และถ้าความคับข้องใจเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างข้อเรียกร้อง (demand) เข้าสู่ระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น (Samuel P. Huntington, 1971 : 33-34)

2.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิถีการเมือง เช่น กฎเกี่ยวกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งบุคคลที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ และผู้ที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็มิได้หมายความว่า จะเข้าร่วมทางการเมืองเสมอไป ผู้ที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเพราะไม่มีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น อ่านหนังสือไม่ได้ เพศหญิง อายุไม่ถึง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งกีดขวางการเข้าร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย เช่น ความต้องการหลักแหล่งที่อยู่อาศัย ภาษี การลงคะแนน หรือการดำเนินการเลือกตั้ง เป็นต้น

2.3 สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมืองยิ่งมีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองมากเท่าไร อัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองยิ่งสูงขึ้น เพราะพรรคการเมืองจะพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้เลือกตั้ง โดยการตอบสนองผลประโยชน์ต่อประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้ผลประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่เพื่อให้ฐานพรรคการเมืองกว้าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อพรรคการเมืองในการลงคะแนนเสียงให้พรรค นอกจากนี้ กลุ่มผลประโยชน์ก็เป็นสถาบันการเมืองหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เนื่องจากบุคคลที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อผลักดันให้พรรคการเมืองที่กลุ่มคนสนับสนุนดำเนินนโยบายทางการเมืองที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มคนให้มากที่สุดจึงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง การไปเลือกตั้งให้พรรคการเมืองอื่น ๆ

2.4 ลักษณะการเลือกตั้ง ปัจจัยสำคัญที่มีต่อพฤติกรรมการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ ความรู้สึกที่มีต่อการเลือกตั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้ง เพราะเขารู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ความเข้าใจในการเลือกผู้สมัคร การโฆษณาสื่อสาร ตลอดจนเขตการเลือกตั้งที่ชัดเจน เป็นต้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลขึ้นอยู่กับระบบการเมือง และสถาบันรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงไร วิธีใดและโดยใครบ้างที่จะก่อให้เกิดสิ่งคมที่มั่นคง ซึ่งประชาชนสามารถดำรงชีวิตที่ดีได้

2.5 การได้รับข่าวสารทางการเมือง (Norman H.Nie, 1969 : 361-378) ทำให้มีการสื่อสารทางการเมือง จะมีผลต่อความรู้สึกถึงผลกระทบจากการปฏิบัติงานของรัฐบาลความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมืองและความสนใจ โดยจะกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Norman H.Nie, 1969 : 808-832) โดยการได้รับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน (วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์) หรือจากการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การเจรจาการประชุม (Milbrath and Goel : 35-42)

โดยหากบุคคลที่สนใจการเมือง จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและมีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมากขึ้น มีแนวโน้ม มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้บุคคลที่สนใจการเมืองจะมีการหาข่าวสารทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย และเป็นข่าวสารทางการเมืองที่บุคคลนั้นสนใจ นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญในการให้ข่าวสารทางการเมือง จากการที่มีการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน จึงเป็นสิ่งเร้าทางด้านการเมืองที่มีต่อประชาชนในประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อ (ช่องทาง) วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าทางด้านการเมือง ไม่ได้มีผลทำให้แตกต่างกันทั้งในประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่และในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ยกเว้นในกรณีประเทศต่าง ๆ นั้น มีอัตราการรู้หนังสือสูง (ระดับการศึกษาสูง) จะมีความแตกต่างกันในด้านการเมือง สื่อมวลชนเหล่านี้ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดทางเลือกในการตัดสินใจทางการเมืองมากกว่าที่จะกำหนดการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะประชาชนจะเป็นผู้กระทำในสิ่งซึ่งเขาตัดสินใจแล้วว่าเป็นการกระทำซึ่งผ่านการเลือกสรรแล้ว (selective exposure) และการกระทำซึ่งผ่านการไตร่ตรองอย่างเข้มงวด (selective attention) ดังนั้น สิ่งที่ประชาชนตั้งใจกระทำเมื่อเขาได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ คือ จะต้องพิจารณาว่าข่าวสารนั้นก่อให้เกิดความคิดอ่านทางการเมืองบ้างหรือไม่ (อภิชาติ การิกาญจน์, 2534 : 30-31) (Berkman 1983 : 3) ก็ตาม ในบางสังคมจะใช้สื่อมวลชนเหล่านี้เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อหรือเพื่อให้เกิดการอบรมทางการเมือง (political socialization) แก่สมาชิกในสังคม และที่สำคัญก็คือสื่อมวลชนเหล่านี้ เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง แน่นนอนว่าถ้าผู้ปกครองไร้ความประนีประนอม ไม่สนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม ก็จะเป็นผลให้มีข้อเรียกร้องต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นด้วย (สิทธิพันธ์ พุทธทูน : 163)

3. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นตัวแปร เป็นรูปธรรมและมองเห็นได้ชัดเจนมาก

ที่สุด นอกจากนี้ตัวแปรทางด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมยังเป็นตัวแปรต้น (independent variable) ของตัวแปร (ที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ อีกด้วย) เช่น ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพทางการเมือง ทศนคติทางการเมือง เป็นต้น (Milbrath and Goel : 86)

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคล ที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกองค์กร การอายุของบุคคล ความแตกต่างทางเพศ ศาสนา เป็นต้น (Herbert McClosky : 56) ปัจจัยเหล่านี้มีสหสัมพันธ์สูงกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคม

สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคลพิจารณาจาก ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพ การพิจารณาว่าบุคคลใดมีสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงหรือต่ำนั้น พิจารณาจากระดับความสูงต่ำของปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าวเป็นสำคัญ จากการศึกษาวิจัยหลายครั้งในสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Norman H.Nie : 68) และความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม กับกิจกรรมทางการเมืองใกล้เคียงอย่างมาก

1.1 ระดับการศึกษา มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) พบว่าในระหว่างตัวแปรทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม (social and economic) ที่ใช้อธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยที่ได้รับความใส่ใจมากที่สุด จากการศึกษาของนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านพบว่า ผู้มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่า เช่น การศึกษาวิจัยของอัลมอนต์ และเวอร์บา (Almond and Verba) ปี 1965 ใน The civic culture (Gabriel A.Almond, 1965) เวอร์บา ไนซ์ และคิม (Sidney, Verba, Norman H. Nie and Joe-On Kim) ใน comparative politics series (Sidney Verba, 1971) เพาเวลล์ และพรีวิทท์ (Norman H. Nie, G.Bingham Powell and Kenneth Prewitt ในปี 1969 (Norman H.Nie : 361-378) งานวิจัยของ Goel ในปี 1975

(Goel, 1975 : 333-346) และงานวิจัยของอเล็กซ์ อินเคเลส (Alek Inkeleses) (Alek Inkeleses, 1969 : 1120-1141) ในปี 1969 เป็นต้น นอกจากนี้งานวิจัยยังเป็นที่น่าทึ่งมากที่สุดในการกระตุ้นบุคคลทุกฐานะ อาชีพ วัฒนธรรม และเชื้อชาติ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบมากขึ้น

เหตุที่การศึกษาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในทุกวัฒนธรรมอย่างเข้มข้นนั้น เพราะระดับการศึกษาของบุคคล มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติทางด้านบุคลิกภาพทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคลด้วย กล่าวคือ บุคคลซึ่งมีการศึกษาสูง มีรายได้สูงกว่า ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่า มีอาชีพที่มีสถานะสูงกว่า ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐบาลและการเมืองมากกว่า และรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าด้วย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความสนใจและรับผิดชอบ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นตัวทำนายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่งที่สุด (Milbrath and Goel : 98-102) ดังที่การศึกษาวิจัยของอัลมอนด์ และเวอร์บา (Almond and Verba ใน The Civic Culture เกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองมี ดังนี้ คือ

- (1) มีความระมัดระวังต่ออิทธิพลของรัฐบาลที่มีต่อปัจเจกชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- (2) ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- (3) มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
- (4) มีความคิดเห็นทางการเมืองกว้างขวางกว่า
- (5) มักจะเข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
- (6) มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปมากกว่า
- (7) มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
- (8) มีความเชื่อมั่นต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเชื่อว่าบุคคลทั่วไปนั้นไว้วางใจได้ และมีประโยชน์

(9) มักเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การ
สำหรับกรณีศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับตัวแปรด้านการศึกษา
ที่มีต่อพฤติกรรมการเมือง จากการศึกษาวิจัยของ วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา
พบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง
ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อการไปใช้สิทธิเลือก
ตั้ง คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีสิ่งเหล่านี้ดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาค่ำ (วิภากรณ์
ปราโมช ณ อยุธยา, 2511 : 105-106, 120-121, 127)

1.2 รายได้ ผลงานวิจัยหลายชิ้น เช่น โรเบิร์ต อี เลน (Robert
E. Lane) ใน Political Life : 1959 ; ลิฟเซท (Lipset) ใน
Political Man และเวอร์บา (Verba) ในปี 1972 รวมทั้งของมิลแบรท
(Milbrath) และโกเอล (Goel) ได้พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่าจะเข้ามีส่วนร่วม
ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า (Milbrath : 96-98) จากการศึกษา
ในภาคใต้ของอเมริกาพบว่า ในระหว่างพวกนิโกรด้วยกันนั้น รายได้มีผลต่อการเข้า
มีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขามากกว่าตัวแปรการศึกษาและอาชีพ

รายได้สัมพันธ์กับความแตกต่างของระดับการเข้ามีส่วนร่วมทาง
การเมืองอย่างชัดเจน และมีอิทธิพลอย่างมากที่สุดต่อกิจกรรมที่ต้องการความนิยมนับ
ถือหรือกิจกรรมที่ต้องการเงินทุนที่ดี จากการศึกษาของเวอร์บา และไนซ์ (Verba
and Nie : 1972) ในสหรัฐอเมริกา "รายได้" มีอิทธิพลต่อกิจกรรมบางประเภท
การสื่อข่าวสารทางการเมือง และกิจกรรมประเภทการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง
มากกว่ากิจกรรมประเภทการเลือกตั้ง และกิจกรรมประเภทการติดต่อเฉพาะ (Verba
and Nie, 1972 : 90) เหตุผลที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทาง
การเมืองมากขึ้น มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) อธิบายว่าเป็น
เพราะความแตกต่างของรายได้ มีความเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของสถานะทาง
เศรษฐกิจสังคม และทัศนคติ กล่าวคือ ผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามักจะมีระดับการ
ศึกษาสูงกว่าปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจและการเมืองต่าง ๆ มากกว่า จึงทำให้มีการ
พัฒนาทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ของตน ซึ่งเอื้อต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
มากกว่า (Milbrath and Goel, 1960 : 90-97)

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยพบว่า รายได้เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ที่มีสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีกำลังทรัพย์และเวลาเพียงพอที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนและกลุ่ม จากผลการวิจัยการเลือกตั้งผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2518 โดยสุ่มตัวอย่างจากประชาชนจำนวน 2,400 คน พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงที่สุดร้อยละ 53 ผู้ที่มีรายได้ปานกลางไปใช้สิทธิร้อยละ 38.71 และผู้ที่มีรายได้ต่ำไปใช้สิทธิร้อยละ 31-81 (ทิพาพร พิมพิสุทธิ และอนุสรณ์ ลิมมณี, 2524 : 176-177)

1.3 อาชีพ ผลงานการวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่าน พบว่าบุคคลที่มีสถานะทางอาชีพสูง มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าจากการศึกษาของเจนเสน (Jensen) (Jack Jansen, 1960 : 104) ได้พบว่า พวกประกอบวิชาชีพ (professionals) มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกรตามลำดับ นอกจากนี้ผลงานการวิจัยจำนวนมากได้ค้นพบตรงกันว่า กรรมกร เป็นพวกที่ไม่ค่อยอยากเข้าเกี่ยวข้อง (อย่างกระตือรือร้น) กับการเมืองมากที่สุด ยกเว้นแต่ในประเทศที่มีขบวนการและพรรคการเมืองของกรรมกรเข้มแข็ง เช่น ในนอร์เวย์ และอังกฤษ เป็นต้น ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากงานของกรรมกร (laboring man) ทำให้กรรมกรไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีความกระตือรือร้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ต่าง ๆ เนื่องจากเวลาการทำงานถูกกำหนดตายตัว ไม่สามารถหาเวลาที่จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้ และโดยปกติงานของกรรมกรก็ไม่มีค่าสำคัญเพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นการกระทำทางการเมืองได้ ประการสุดท้าย ความสัมพันธ์ระหว่างผลิตผลของการเมือง (political outcomes) กับความพึงพอใจในรายได้และงานของพวกเขาก็ไม่ชัดเจนมากนัก

1.4 ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการอธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีความรู้สึกใกล้ชิดกับสมาคมต่าง ๆ มากกว่าชนบท จากการศึกษาหลายครั้งในสังคมตะวันตกพบว่า ชวชนกระตือรือร้นทางการเมืองน้อยกว่าคนในเมือง เช่น งานวิจัยของเบอร์เรลสัน

(Berelson) ในปี 1954 และแคมป์เบล (Campbell) ในปี 1962 ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทที่ชัดเจน คือ ระดับกิจกรรมทางการเมืองของผู้หญิงในเมืองกับชนบท และประเพณีตะวันออกที่ว่า "การเมืองเป็นงานของผู้ชาย" Milbrath ย้ำว่า อันที่จริงแล้วมิใช่ขนาดชุมชนแต่เป็น "แบบ" ของชุมชนมากกว่าที่จะมีอิทธิพลต่อระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Milbrath : 106-110)

1.5 ผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามอายุจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคน ต่อจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงตามอายุที่มากขึ้น เช่น จากการศึกษาของเวอร์บา และไนซ์ (Verba and Nie) ในปี 1972 (Verba and Nie : 90)

ไนซ์ เวอร์บา และคิม (Nie, Verba and Kim) ในปี 1974 (Norman H. Nie, 1974 : 319-340) จากการศึกษาดังกล่าวได้ค้นพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบอย่างเสมอภาค

มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้ค้นพบว่า มีปัจจัยแทรกอยู่ 3 ปัจจัย ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ 1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน 2) มีเวลาว่างสำหรับการเมือง และ 3) มีสุขภาพดี โดยอธิบายว่า การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น พัฒนามาทีละเล็กละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และการต้องการมีครอบครัว ด้วยวิธีการเดียวกันนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้นและเพิ่มขึ้นทีละเล็กละน้อยตามการเพิ่มขึ้นของอายุระดับสูงสุดอยู่ที่อายุ 35 ถึง 40 ปี

สำหรับพวกเด็กหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้นมักจะปลีกตนเองออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเฉื่อยชาต่อโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ พวกคนแก่ พวกทุพพลภาพ ก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลง (Milbrath and Goel : 114-116) แต่ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ เช่น การประท้วง การเดินขบวน และการก่อการจลาจล ผู้เข้าร่วมมากที่สุดได้แก่ คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้อธิบายว่าเหตุที่เป็นดังนี้อาจจะเป็นเพราะคนหนุ่มสาวมักใช้เวลาว่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนักศึกษาและคนตกงาน มีความรู้สึกปฏิเสธบรรทัดฐาน

ของชุมชน มีความคิดที่จะแก้แค้นต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างสม่ำเสมอ และต้องการปฏิรูประบบเพื่อให้พวกเค้ามีโอกาสเข้ามีส่วนร่วม

ในกรณีของประเทศไทย จากการศึกษาวิจัยของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ในด้านตัวแปร อายุ ได้สรุปว่า ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน คืออายุ 40-50 ปี จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงที่สุด (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2521 : 105) ดังนั้น พอจะกล่าวได้ว่า กลุ่มอายุวัยกลางคนและอัตรการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะค่อย ๆ ลดน้อยลงเป็นลำดับในวัยสูงอายุ

1.6 ความแตกต่างทางเพศ จากการศึกษาของมิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้พบว่า เพศชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า เพศหญิง การค้นพบนี้ตรงกับนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ชาวตะวันตกหลายท่าน เช่น ไนซ์, เวอร์บา และคิม (Nie, Verba and Kim) ใน Comparative Politics ในปี 1974 และโกเอล (Goel) ในปี 1975 (M.Lal Goel : 333-346) เป็นต้น มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ยังได้พบอีกว่า ในหมู่คนที่มีฐานะต่ำ (lower status) อัตรการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก (ผู้ชายเข้ามีส่วนร่วมมากกว่า) แต่ในหมู่คนที่ มีฐานะสูง (upper status) อัตรการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันนั้น แคมป์เบลล์ (Campbell) และคณะ พบว่า มีเหตุมาจากการที่ผู้ชายมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง กล่าวคือ ความรู้สึกที่ตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานของเมืองนั้น ผู้ชายมีมากกว่าผู้หญิง มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) พบว่า อัตรการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและหญิง จะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น การออกไปทำงานนอกบ้าน และการขยายตัวของ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี (Milbrath and Goel : 116-118)

1.7 ศาสนา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างสรรค์และพัฒนาความ โน้มเอียงและพฤติกรรมในสังคมที่ยึดมั่นนั้น ๆ จากการศึกษาวิจัยของเคนเนท เอน วอคเกอร์ (Kennete N.Walker) พบว่า ความเชื่อทางศาสนามีความสัมพันธ์กับ

การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล โดยมีความสัมพันธ์ในทางผกผัน (Kennete N.Walker, 1965 : 98-99) กล่าวคือ ผู้ที่เคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ มักไม่ค่อยสนใจในเรื่องทางโลก เช่น พระภิกษุในสังฆมไทยจะไม่ใช้สิทธิเลือกตั้ง

1.8 การเปิดรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชน (mass media) ทั้งนี้สื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมต่าง ๆ โดยทำหน้าที่ผ่านความเชื่อ ค่านิยมที่สำคัญในสังคม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนี้ยังมีส่วนในการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกัน และเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้สร้างความชอบธรรมให้กับการครองอำนาจของตน

แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายถึงกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภา และในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ และนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตนก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะใช้อุดมการณ์ที่ประกาศเป็นแนวทางในการทำนโยบายไปปฏิบัติและบริหารรัฐกิจ ในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชนจะไม่เลือกผู้แทนที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์หรือไม่เอื้อต่อความต้องการของตน ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง เช่น การเลือกรัฐบาลที่มีอุดมการณ์และนโยบายอนุรักษนิยม หรือรัฐบาลที่มีอุดมการณ์ และนโยบายก้าวหน้าตามแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย หรือเสรีประชาธิปไตย หรือสังคมนิยม เป็นต้น ดังนั้น

การตัดสินใจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดในกลุ่มอุดมการณ์หรือพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งนั้น เท่ากับว่าประชาชนได้มอบอำนาจอธิปไตยของตนให้ผู้ที่ตนเลือกและให้ความชอบธรรมแก่ผู้ที่ตนเลือก ในอันที่จะใช้อำนาจการปกครองในห้วงเวลาที่กำหนดไว้ (กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, 2535 : 4)

การเลือกตั้งมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับสิทธิ สิทธิเป็นแนวความคิดที่สำคัญในทางรัฐศาสตร์ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์เกิดมาย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติติดตัวมาด้วย สิทธิตามธรรมชาติที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิที่จะแสวงหาความสะดวกสบาย หรือสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ตามสมควรแก่อัถภาพ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายพื้นฐานนี้มนุษย์จึงละสิทธิตามธรรมชาติบางส่วน คือ สิทธิที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามอำเภอใจ และยอมตนอยู่ใต้รัฐบาลหรือการปกครองที่ตนได้ตัดสินใจเลือกแล้ว ดังนั้นสิทธิในการเลือกรัฐบาลผู้ปกครองจึงเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวบุคคลในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของรัฐ ในอารบประเทศได้ให้การรับรองว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเจตจำนงของประชาชนที่ให้ได้มาซึ่งรัฐบาลที่ชอบธรรม

การเลือกตั้งจะมีความหมายและถือว่าเป็นฐานที่มาของความชอบธรรมในอำนาจของรัฐบาลและผู้ปกครองนั้น จะต้องมิลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2531 : 10-14) ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง หมายถึง การแสดงเจตนารมณ์ในการเลือกตั้ง จะต้องเป็นไปอย่างอิสระเสรี ปราศจากการบีบบังคับ ช่มชู้ ด้วยประการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้อามิสสินจ้าง หรือการใช้อิทธิพลบีบบังคับ หลักการหรือเงื่อนไขข้อนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าสิทธิในการมีส่วนร่วมใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคน การได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นผลของการต่อสู้และวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมืองอันยาวนาน ในเมื่อประชาชนเป็นผู้ทรงสิทธิก็ย่อมอยู่กับการวินิจฉัยของประชาชนเองว่าตนเองต้องการจะใช้สิทธิของตนมากน้อยเพียงใด องค์การของรัฐจึงไม่ควรแทรกแซงหรือสั่งการให้ประชาชนต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หมายความว่าองค์การของรัฐหรือบุคคลหนึ่งไม่สามารถจะบีบบังคับ

ให้ประชาชนคนใดคนหนึ่งไปออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่ประชาชนขาดอิสระเสรี ผู้ปกครองอ้างว่าคนมีอำนาจโดยชอบธรรมหาได้ไม่

ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้งนี้ยังรวมความไปถึงการที่ประชาชนมีโอกาสดที่จะเลือกบุคคลหรือพรรคการเมืองตามใจชอบอีกด้วย หมายความว่า ในการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง ๆ ประชาชนสามารถเลือกผู้ปกครองจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ จำนวนหรือจากพรรคการเมืองที่เสนอตัวเข้าแข่งขันอย่างน้อยสองพรรคขึ้นไป การที่ประชาชนจำต้องเลือกตั้งผู้ปกครองจากพรรคการเมืองพรรคเดียว หรือบุคคลจำนวนเดียวโดยไม่มีโอกาสเลือกจากแหล่งอื่น การเลือกตั้งนั้นก็ปราศจากความหมายที่แท้จริง และมิได้ชี้ถึงเจตนารมณ์ของประชาชนแต่อย่างใด

2. หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา เช่น 3 ปี 4 ปี 5 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองว่าได้หรือไม่ ปฏิบัติไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาความชอบธรรมในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง และเป็นเงื่อนไขเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสสามารถเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้โดยสันติวิธี ผู้ปกครองที่ใช้อำนาจโดยชอบธรรมในระหว่างที่อยู่ในอำนาจ เมื่อครบวาระแล้วก็มีโอกาสที่จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และได้รับเลือกเข้ามาใหม่

3. การเลือกตั้งที่ยุติธรรม หมายถึง การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ เป็นไปตามตัวบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ปราศจากการครอบงำและเล่ห์ทางการเมือง ปราศจากการใช้อิทธิพลทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม เช่น นักการเมืองหรือข้าราชการที่อยู่ในตำแหน่ง ใช้อำนาจหน้าที่ของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนสนับสนุน หรือใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ของทางราชการในการหาเสียงหรือผู้ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจ แข็งแกร่งกว่าใช้เงินทองทุ่มเทหาเสียงหรือซื้อคะแนนเสียงเพื่อตนเอง หรือสนับสนุนผู้สมัครที่ตนสนับสนุน นอกจากนี้การต่อสู้แข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง จะต้องเป็นไปอย่างอิสระเสรีภายในขอบเขตของกฎหมาย และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีพื้นฐานอยู่บนความยุติธรรมและความเสมอภาค

4. หลักการให้สิทธิเลือกตั้งเป็นการทั่วไป หมายถึง การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่มีการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นพิเศษ เนื่องจากเพศ ผิว สถาน-ภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เงื่อนไขข้อนี้ก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิในการเลือกตั้งตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนตราบไคที่ประชาชนผู้นั้นไม่ขาดคุณสมบัติ การมีคุณสมบัติในการมีสิทธิเลือกตั้งนั้น มักจะคำนึงถึงคุณสมบัติที่สำคัญ 7 อันได้แก่

4.1 อายุ ประเทศต่าง ๆ จะกำหนดขั้นต่ำของการมีสิทธิเลือกตั้งไว้ การกำหนดอายุขั้นต่ำก็ด้วยเหตุผลที่ว่า กำหนดให้ผู้มีอายุต่ำกว่าที่กำหนดไว้ใช้สิทธิเลือกตั้ง อาจจะไม่มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยขาดเหตุผล บางกรณีก็อ้างว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ยังไม่ได้เสียภาษีให้แก่รัฐบาล ก็ยังไม่ควรมีสิทธิ ฯลฯ

4.2 ความเป็นพลเมือง หมายถึง การเป็นสมาชิกในรัฐหนึ่ง ๆ และการเป็นสมาชิคนั้นนำมาซึ่งสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง ในเกือบทุกประเทศจะสงวนสิทธิการเลือกตั้งไว้แก่พลเมืองของตน ซึ่งเป็นคนในบังคับหรือมีสัญชาติของตน ผู้ที่ได้สัญชาติโดยการแปลงสัญชาติ จะได้รับสิทธิดังกล่าวต่อเมื่อมีคุณสมบัติอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น ระยะเวลา พื้นความรู้ การเป็นทหาร หรือข้าราชการ เป็นต้น

4.3 การมีถิ่นที่อยู่ หมายถึง การกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำในการมีถิ่นที่อยู่ในเขตการเลือกตั้ง การกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นนี้ก็เพื่อความสะดวกในการจัดทำและตรวจสอบทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และเพื่อป้องกันการทุจริต

4.4 การรู้หนังสือ การกำหนดเงื่อนไขพื้นความรู้ขั้นต่ำเกิดจากเหตุผลที่ว่า ผู้ที่อ่านออกเขียนได้เท่านั้นจึงจะรู้เรื่องการบ้านการเมือง และสามารถใช้อิทธิของตนได้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามเงื่อนไขนี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะการที่จะรู้หรือไม่รู้หนังสือขึ้นอยู่กับการบริการของรัฐที่ให้แก่ประชาชน ถ้าหากรัฐไม่มีประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน และประชาชนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็ไม่ใช่ความผิดของประชาชน รัฐจะอ้างสาเหตุนี้จำกัดสิทธิประชาชนไว้ไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง

4.5 คุณสมบัติเกี่ยวกับความประพฤติ หมายถึง การจำกัดสิทธิบุคคลบางประเภทที่มีความประพฤติที่เสื่อมเสียอย่างร้ายแรงจนถูกศาลตัดสินลงโทษ หรือตัดสิทธิในการเลือกตั้ง เช่น ถูกลงโทษทางคดีมาด้วยความผิดร้ายแรง การถูกลงโทษให้เป็นบุคคลล้มละลาย และการถูกลงโทษในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นต้น

4.6 คุณสมบัติเกี่ยวกับสภาพความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ในทุกสังคมย่อมจะมีบุคคลที่มีความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ ซึ่งทำให้บุคคลประเภทนี้ขาดความสำนึกที่ถูกต้อง เช่น บุคคลวิกลจริต จิตไม่สมประกอบ ถ้าหากจะให้มีสิทธิเลือกตั้ง การตัดสินใจของพวกเขา ก็จะเป็นเจตนาธรรมที่ขาดความสมบูรณ์ ประเทศต่าง ๆ จึงไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่บุคคลประเภทนี้

4.7 คุณสมบัติเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมบางประการ บุคคลบางประเภทถูกจำกัดสิทธิเนื่องจากสภาพของสังคม เช่น พวกนักพรต นักบวช ซึ่งโดยบทบาทและหน้าที่ในทางสังคมนั้นบุคคลประเภทนี้สังคมนั้นถือว่าไม่ควรมีส่วนในทางการเมืองโดยการเลือกตั้ง เนื่องจากจะไม่เป็นผลดีต่อสถานภาพของเขาเอง และอาจนำมาซึ่งมลทินของสถาบันที่บุคคลประเภทนี้สังกัดอยู่

5. หลักความเสมอภาค หมายถึง การมีสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนมีความสำคัญและได้รับความยอมรับโดยเท่าเทียมกัน ไม่ว่าผู้เลือกตั้งนั้นจะมีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างไร หลักการที่ใช้เป็นมาตรการในการให้ความเสมอภาคก็คือ การให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่ง ๆ มีคะแนนเสียงเพียงหนึ่งคะแนน (one man, one vote) และคะแนนเสียงทุกคะแนนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

6. หลักการลงคะแนนลับ หมายถึง การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นเอกสิทธิ์ของผู้เลือกตั้งโดยเด็ดขาด เอกสิทธิ์นี้จะได้รับการปกป้องพิทักษ์ก็โดยการออกเสียงลับ โดยผู้ออกเสียงไม่จำเป็นต้องบอกผู้อื่นว่าตนเลือกใคร ทั้งนี้เพื่อการเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ปราศจากการข่มขู่ บีบคั้นจากอิทธิพลใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้เลือกตั้ง

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งตัวแทนประชาชนเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ในระบบการปกครองที่เชื่อว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของปวงชน ซึ่งคิดค้นขึ้นแทนระบบการปกครองที่ถือคติอำนาจอธิปไตยเป็นของบุคคลใดบุคคลเดียวหรือคณะบุคคล โดยอ้างลัทธิเทวสิทธิ์หรืออภิอำนาจหรือความมีคุณสมบัติพิเศษบางประการเป็นเครื่องมือ ให้ความชอบธรรมในอำนาจปกครองของตน การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เลือกสรรรัฐบาล ที่จะมาทำการปกครองและสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจการปกครองของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยสันติ การเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมือง หรือกลุ่มการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรค หรือหนึ่งกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการยุติข้อขัดแย้งในระบบการเมือง โดยเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกา และธรรมเนียมปฏิบัติที่ใช้บังคับในระบบการเมืองนั้น ๆ การเลือกตั้งที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์กติกาดังกล่าว จะทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินของผู้เลือกตั้ง โดยฝ่ายที่ชนะจะได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้ทำการปกครองในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ ฝ่ายแพ้ก็น่าจะหาทางเอาชนะในคราวต่อไปตามวิถีทางที่กฎเกณฑ์และกติกาได้กำหนดไว้ วิธีการเช่นนี้ช่วยอำนวยความสะดวกให้การสืบทอดอำนาจการเมืองและการปกครองเป็นไปอย่างสันติวิธี ไม่ต้องอาศัยวิธีการที่ผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม เช่น การปฏิวัติรัฐประหาร เป็นกลไกในการสับเปลี่ยนอำนาจ ดังนั้น กระบวนการเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไขที่กล่าวมานี้ จึงแตกต่างไปจากการเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดเพียงพรรคเดียว หรือกลุ่มคณะบุคคลเพียงคณะเดียวซึ่งใช้การเลือกตั้งเป็นเพียงข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมในอำนาจการปกครองเท่านั้น มิใช่เป็นกลไกเพื่อขจัดความขัดแย้งหรือเพื่อตัดสินการสืบทอดอำนาจแต่อย่างใด

ขบวนการสับเปลี่ยนอำนาจการปกครองโดยการเลือกตั้งนี้ ยังเป็นกลไกสำคัญที่จะคอยเตือนสำนึกของผู้แทนราษฎร หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่ โดยการเลือกตั้งให้ตระหนักอยู่ตลอดเวลา ถึงว่าตนมีความรับผิดชอบต่อประชาชน และมีประชาชนคอยจับตาดูการกระทำของเขาอยู่เสมอ ดังนั้น จะต้องทำหน้าที่อย่าง

ที่ดีที่สุด และด้วยความรับผิดชอบ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจอนาคตทางการเมืองของตนด้วยการเลือก หรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนของปวงชนอีก

นอกจากนั้น กระบวนการเลือกตั้งยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเอง และเพื่อมนุษย์ว่าสามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบการปกครอง วิธีการดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความหมายของประชาชน ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำของรัฐบาล บังคับต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้มีบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติ และระดมประชาชนเข้าร่วมในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น

การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และการยอมรับหรือไม่ยอมรับความชอบธรรมในสิทธิและอำนาจของผู้ปกครอง ประชาชนอาจแสดงออกได้หลายวิธีในระบบการเมืองการปกครองปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นระบบเสรีประชาธิปไตยหรือระบบประชาธิปไตยของปวงชนในประเทศสังคมนิยมทางหนึ่งที่ประชาชนแสดงออกก็โดยการเลือกตั้ง ด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองในทุกระบบการเมืองจึงจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในอำนาจปกครองให้แก่ตน

โดยสรุป การเลือกตั้งมีความสำคัญดังต่อไปนี้ (กรมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2531 : 5-6)

1. เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำการปกครอง
2. เป็น "ห้ามล้อ" ทางการเมือง
3. เป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบาย

สาธารณะ

4. สร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ปกครอง
5. ลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม
6. ทำให้เกิดบูรณาการทางการเมือง
7. ทำให้เกิดการระดมมวลชนเข้าสู่กระบวนการปกครองในระบบประ-

ชาธิปไตย และทำให้ประชาชนเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี

แนวความคิดเกี่ยวกับการจูงใจและสิ่งจูงใจ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาถึงระดับความคิดเห็นของประชาชนในการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้รางวัลดังกล่าวอาจเป็นทั้งที่เป็นตัวเงิน (financial) และที่ไม่ใช่ตัวเงิน (non-financial) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดบางประการที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย และจะได้กล่าวถึงแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ การจูงใจ สิ่งจูงใจ ไว้เป็นแนวทางดังต่อไปนี้

เอ. เอช. มาสโลว์ (A.H. Maslow) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการจูงใจ และมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการ และพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้ คือ (A. H. Maslow, 1960 : 122-124)

1. มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาไม่มีสิ้นสุด

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป ความต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง

3. ความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะ เป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับของความสำคัญ เมื่อความต้องการในลำดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในลำดับที่สูงขึ้นลำดับต่อไปก็จะตามมา

Maslow ได้สรุปลักษณะของการจูงใจไว้ว่า การจูงใจจะเป็นไปตามลำดับของความต้องการอย่างมีระเบียบ ลำดับขั้นของความต้องการนี้คือ "Hierachy of Needs" ได้แก่

1. ความต้องการทางกายภาพ (physiological needs) ความต้องการพื้นฐานขั้นแรกคือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับที่จะให้มีชีวิตรอดอยู่ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อุณหภูมิที่

เหมาะสม เป็นต้น ในกรณีที่มนุษย์ขาดสิ่งต่าง ๆ ทุกอย่างแล้ว การตอบสนองความต้องการของร่างกายจะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะใช้จูงใจมนุษย์ได้ มนุษย์จะมีความต้องการในลำดับต่อไปก็ต่อเมื่อความต้องการชนิดนี้ได้รับการตอบสนองแล้ว

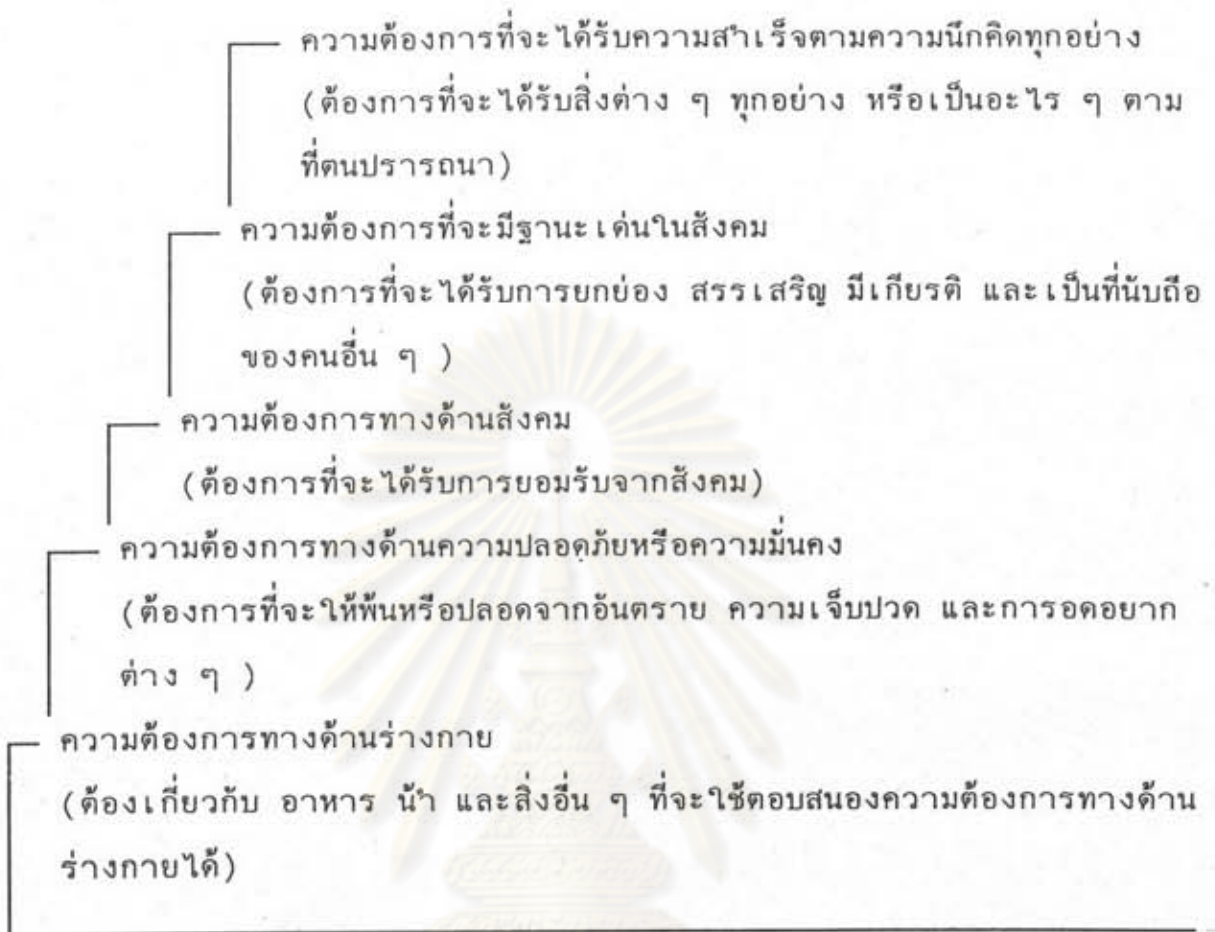
2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไปคือ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่าง ๆ เช่น ปรารถนาจะได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มีต่อร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงความต้องการมีความมั่นคงในการงาน มีบำนาญ บำนาญ

3. ความต้องการทางด้านสังคม (social or belongingness needs) ภายหลังจากที่ความต้องการในสองขั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น คือ ความต้องการทางด้านสังคม เช่น ความต้องการจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ อยากจะคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น รวมตลอดทั้งการได้รับมิตรภาพและความเห็นใจจากกลุ่มเพื่อนฝูง เป็นต้น

4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (esteem or status needs) ความต้องการในขั้นนี้ประกอบด้วย ความมั่นใจในตนเองในเรื่องความสามารถ ความรู้ รวมตลอดทั้งการมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรืออยากจะให้บุคคลอื่นสรรเสริญหรือนับหน้าถือตา เป็นต้น

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดทุกอย่าง (self-actualization or self-realization) ภายหลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ขั้น อย่างครบถ้วนแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการในระดับที่สูงสุด คือ ความต้องการที่จะสำเร็จสมประสงค์ ตามความนึกคิดที่ตนได้ใฝ่ฝันไว้ทุกอย่าง ความต้องการชนิดนี้มีลักษณะกว้างขวางมากและจะแตกต่างกันไปในคนแต่ละคน

ในขณะที่ความต้องการของคนเคลื่อนจากความต้องการระดับต่ำไประดับที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ก็ย่อมแสดงว่าความต้องการในระดับที่ต่ำกว่าจะมีความสำคัญต่อบุคคลนั้นน้อยลง ความสัมพันธ์ของความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้อาจแสดงให้เห็นเป็นลำดับได้ ดังนี้

แผนภาพแสดง "Hierarchy of Needs" ตามทฤษฎีของ Maslow

แผนภาพในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความต้องการจากลำดับต่ำไปสู่ลำดับสูง และในขณะที่ความต้องการของบุคคลดังกล่าวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น จำนวนและชนิดของความต้องการจะเพิ่มมากขึ้น และความต้องการขั้นใดขั้นหนึ่งจะมีความสำคัญสำหรับการจูงใจ ก็ต่อเมื่อความต้องการของขั้นก่อนได้รับการตอบสนองจนเต็มที่แล้ว นอกจากนี้ยังมีข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่ว่า ความต้องการประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ยังมีลักษณะที่ควบคู่หรือคาบเกี่ยวกันไปและไม่แยกกันโดยเด็ดขาด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความต้องการในขั้นต่อไปอาจเริ่มมีขึ้นได้ โดยที่ความต้องการชนิดก่อนหน้านี้อาจไม่จำเป็นต้องได้รับการสนองตอบเต็มที่ถึง 100% เสียก่อน ยกตัวอย่างเช่น ขณะที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควร (ยังไม่เต็มที่ 100%) นั้น ความต้องการทางด้านความปลอดภัยก็จะเกิดมีขึ้นได้แล้ว

จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ขณะหนึ่ง พฤติกรรมของบุคคล จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งจูงใจ (motives) หลายอย่างที่เกิดขึ้นพร้อมกัน และ นอกจากนี้สิ่งจูงใจที่เกิดขึ้นพร้อมกันดังกล่าวยังอาจจะเข้ากันไม่ได้ หรือขัดแย้งกันเอง ในตัว ซึ่งย่อมเป็นสิ่งบังคับให้บุคคลจำต้องลำดับความสำคัญของสิ่งจูงใจดังกล่าว

สิ่งจูงใจ (incentive)

ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวได้ว่าการให้รางวัลเป็นความพยายามในการแสวงหาสิ่งจูงใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งจูงใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของแรงจูงใจ (motivators) ซึ่งหากจะเปรียบเทียบการจูงใจเสมือนการตกปลาแล้ว สิ่งจูงใจก็เปรียบได้กับเหยื่อที่ใช้ในการตกปลา ศาสตราจารย์ Julius Gould และศาสตราจารย์ William Kolb กล่าวว่า สิ่งจูงใจคือเป้าหมายของบุคคลที่จะกำหนดทิศทางของแรงขับบุคคลให้เกิดการจูงใจได้ สิ่งจูงใจอาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้หรือไม่อาจจับต้องได้ก็ได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า "สิ่งจูงใจ หมายถึงวัตถุหรือสภาวะใด ๆ ที่สามารถเร้าให้เกิดแรงจูงใจได้" (สมพงษ์ เกษมสิน, 2516 : 431)

สิ่งจูงใจที่เป็นตัวเงิน (financial incentive) สิ่งจูงใจประเภทนี้มีลักษณะที่เห็นได้ง่าย และมีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

เมื่อก้าวถึงเรื่องสิ่งจูงใจที่เป็นตัวเงินแล้ว ได้มีผู้กำหนดเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ไว้คือ Opsahl และ Dunnette พยายามอธิบายถึงผลกระทบของเงินที่มีต่อพฤติกรรมอันใดอันหนึ่งดังนี้ (มบุญ ตนะวัฒนา, 2532 : 183)

- (1) เงินเป็นเสมือนตัวเสริมแรงที่มีเงื่อนไข ทฤษฎีนี้กล่าวว่าเงินเป็นตัวเสริมแรงขั้นพื้นฐาน ส่วนการแสวงหาสถานภาพ เป็นตัวเสริมแรงขั้นที่สอง
- (2) เงินเป็นเสมือนสิ่งตอบแทนที่มีเงื่อนไข
- (3) เงินเป็นเสมือนเป็นตัวลดความวิตกกังวล

(4) เงินเป็นเสมือนองค์ประกอบทางความสุข

(5) เงินเป็นเสมือนตัวกลางของ "การใช้เป็นเครื่องมือ"

ลักษณะสำคัญของสิ่งจูงใจที่เป็นตัวเงินนั้น กล่าวได้ว่า การจ่ายเป็นเงินให้แก่ผู้ที่เราต้องการจูงใจ ซึ่งมีวิธีการใช้มากมายหลายวิธี และการใช้ค่อนข้างจะ
ได้ผลดี

สิ่งจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงิน (non financial incentive) สิ่งจูงใจประเภทนี้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่จะสามารถสนองตอบต่อความต้องการทางจิตใจ ซึ่งลักษณะสำคัญของสิ่งจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงิน คือการให้สิ่งอื่นที่ไม่ใช่เงิน ให้แก่ผู้ที่เราต้องการจูงใจ สิ่งจูงใจที่ไม่เป็นตัวเงินอาจมีลักษณะต่าง ๆ กันได้ดังนี้ คือ

1. การยกย่องและการยอมรับนับถือ (recognition) เป็นสิ่งจูงใจอีกอย่างหนึ่งสำหรับบุคคล และทำให้บุคคลนั้นมีความภาคภูมิใจ
2. การมีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ (sense of belonging) การที่บุคคลมีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ หรือองค์การนี้เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญ
3. การเข้ามามีส่วนร่วม (participation) การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งจูงใจที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง
4. บริการทางด้านสันทนาการ (recreational services) นักวิจัยทางสังคมศาสตร์บ่อมทราบดีว่า สิ่งแวดล้อมหรือสิ่งรอบตัวมนุษย์บ่อมมีอิทธิพลมากต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะโดยทางร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมทางสังคมเช่นนี้ ทำให้สมาชิกของสังคมต้องผจญกับความเคร่งเครียด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ร่างกายมนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักร บ่อมต้องการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้พลังงานที่ใช้ไปกลับฟื้นคืนมา พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อีกต่อไป
5. การประกันสุขภาพ (health insurance) การจัดให้มีการประกันความมั่นคงทางร่างกายด้วยการให้มีสวัสดิการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในการทำงาน เมื่อเกิดความกระทบกระทั่งในด้านสุขภาพอนามัย
6. การจัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่สะดวก (communicating employee benefits) ได้แก่ การจัดให้มีการอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยของ บุญเลิศ ชีระตระกูล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีกรรมกรท่าเรือแห่งประเทศไทย" ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลเหล่านี้ โดยเขาได้ศึกษาทั้งปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวกับภูมิหลัง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยทางด้านจิตสำนึกภายในของบุคคลผลการศึกษารูปได้ดังนี้ (บุญเลิศ ชีระ-ตระกูล, 2528)

1. โดยทั่วไปแล้ว กรรมกรท่าเรือเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ และกิจกรรมทางการเมืองที่กรรมกรเหล่านี้ให้ความสนใจและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด คือ การเลือกตั้ง รองลงมาได้แก่ การประท้วง การสื่อข่าวสารทางการเมือง การมีบทบาทชุมชน และการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองตามลำดับ
2. เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านภูมิหลังหรือสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกรรมกรท่าเรือ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว พบว่า
 - 2.1 กรรมกรชายหญิงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 - 2.2 กรรมกรที่มีอายุต่างกัน เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 - 2.3 กรรมกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 - 2.4 กรรมกรที่มีรายได้ต่างกัน เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 - 2.5 กรรมกรที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานท่าเรือ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรรมกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานท่าเรืออย่างมีนัยสำคัญ

3. เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านจิตสำนึกของบุคคล พบว่า

3.1 กรรณกรการทำเรื่องมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency) และความไว้วางใจทางการเมือง (political trust) อยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ความรู้สึกประสิทธิภาพทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมืองของกรรณกรการทำเรื่อง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญ

ผลงานวิจัยของ เสน่ห์ นนทะโชติ เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย โดยได้ศึกษาเฉพาะประชาชนบ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา และมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารทางการเมือง ว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนประการใด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (เสน่ห์ นนทะโชติ, 2524)

1. ผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะมีระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงกว่าผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ

2. ช่องทางของการสื่อสารทางการเมืองที่แตกต่างกัน จะมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยบุคคลที่ใช้ช่องทางการเปิดรับสื่อมวลชนในการรับข่าวสารทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่ใช้ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล

3. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน มีความสัมพันธ์กับลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง ขณะที่ผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองค่อนข้างต่ำ มักจะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่น

4. บุคคลที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการสื่อสารทางการเมืองแตกต่างกัน จะมีลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยประชาชนในชนบทที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองเปิดรับสื่อมวลชนในระดับสูงกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉลี่ยจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง แต่ผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคลในระดับที่สูง

กว่าการเปิดรับสื่อมวลชน โดยเฉลี่ยจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังของผู้อื่น

ผลงานวิจัยของ วีรวัดน์ เปรมประภา เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้านครหลวง นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัจจัยทางด้านภูมิหลังหรือสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าว รวมทั้งมุ่งที่จะศึกษาถึงผลของการสื่อสารทางการเมืองว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานการไฟฟ้านครหลวงประการใด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (วีรวัดน์ เปรมประภา, 2528)

1. เพศมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
2. อายุมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
3. รายได้มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
4. การศึกษามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
5. ตำแหน่งไม่มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
6. การเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป
7. การสื่อสารทางการเมืองทั่วไปมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป

จากการสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น งานวิจัยของ ประสิทธิ์ สันติกาญจน์ เรื่อง "การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร" เป็นงานวิจัยที่น่าสนใจมาก ทั้งนี้เนื่องจาก (ประสิทธิ์ สันติกาญจน์, 2530)

1. มีการสร้างตัวแบบ (conceptual framework) โดยศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นกรอบความคิด มีลักษณะเป็นตัวแบบเชิง

สาเหตุ (cause) และผล (effect) เพราะว่าตัวแบบดังกล่าวจะแสดงถึงเส้นโยงระหว่างตัวแปรที่เป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (linear) เชิงเพิ่มพูน (additive) และอสมมาตร (asymmetric) ในตัวแบบนี้ตัวแปรแต่ละตัวจะขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น ๆ ในเชิงเส้นตรง ในขณะที่เดียวกันตัวแปรแต่ละตัวอาจจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย แต่ก็ไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาในการอธิบายแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะว่าตัวแปรตามแต่ละตัวจะถูกอธิบายได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน โดยตัวแปรอิสระอื่น ๆ ซึ่งในตัวแบบแต่ละตัวแปรที่เหลืออื่น ๆ (residual variable) ที่ไม่ได้บรรจุลงในตัวแบบ นอกจากนี้แล้วตัวแปรที่เหลือดังกล่าวจะไม่มีความสัมพันธ์กันกับตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวแบบ ดังนั้น ตัวแบบนี้จึงรู้จักในนามที่เรียกกันว่า ตัวแบบเส้นโยงหรือแผนผังเส้นโยง (path model or path diagram)

2. การทดสอบตัวแบบเส้นโยง (path model) ดังกล่าว ต้องใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยง (path analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานในตัวแบบเส้นโยงดังกล่าวว่า ตัวแปรอิสระแสดงการเป็นสาเหตุ (cause) ให้เกิดตัวแปรตามซึ่งเป็นผล (effect) ได้มากน้อยก็เปอร์เซ็นต์ลักษณะการศึกษาแบบนี้ย่อมให้ความถูกต้องของทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาถูกต้องในการอธิบายปรากฏการณ์สังคมมากยิ่งขึ้น ย่อมส่งผลถึงการเป็นทฤษฎีระดับสูง (grand theory) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

สำหรับผลการศึกษาวิจัยที่ ประสิทธิ์ สันติกาญจน์ ได้ศึกษาเรื่อง "การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร" นี้ พบว่า

เพศและภูมิลำเนาเดิม มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนอายุ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมือง

ส่วนตัวแบบ (model) ซึ่งวิเคราะห์โดย Path Analysis ที่อธิบายความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุ (cause) และผล (effect) อันมีตัวแปรทั้งหมด 4 ตัวแปร คือ 1) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม 2) การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร การ 3) ความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมือง 4) การเข้าร่วมทางการเมือง

เมือง ผลปรากฏว่า ตัวแปรทั้ง 3 ตัวต่างก็มีผลกระทบโดยตรงต่อการเข้าร่วมทางการเมือง ซึ่งตัวแปรการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การมีผลกระทบต่อการเข้าร่วมทางการเมืองมากที่สุด ส่วนตัวแปรความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมือง และตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ต่างก็มีผลกระทบโดยตรงต่อการเข้าร่วมทางการเมือง รองลงมาเป็นลำดับ เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบโดยทางอ้อมต่อการเข้าร่วมทางการเมือง พบว่าตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบโดยทางอ้อมมากกว่าตัวแปร การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การ ส่วนตัวแปรความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบโดยทางอ้อมต่อการเข้าร่วมทางการเมือง และโดยสรุปแล้วตัวแบบ (model) ความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุ (cause) และผล (effect) สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเข้าร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 36

จากการที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ทฤษฎี และแนวความคิด รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการให้รางวัลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว โดยจะได้สรุปถึงทฤษฎี และแนวความคิดที่จะใช้เป็นตัวแบบในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.1 ความหมายของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ใช้ในการวิจัย หมายถึงการที่สมาชิกของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองตามความสมัครใจ ถูกต้องตามกฎหมาย และมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ ที่แซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) และโจน เนลสัน (Joan Nelson) ได้จำแนกไว้นั้น ได้นำมาปรับปรุงให้เหมาะกับการศึกษาวิจัย โดยสามารถจำแนกรูปแบบและกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

(1) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง (autonomous political participation) หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจของตนเอง เป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือได้พิจารณาพิเคราะห์ใช้วิจารณญาณของตนเองมองเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมต่าง ๆ และมองเห็นว่าตนเองสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

(2) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกชักจูง (mobilized political participation) หมายถึง ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยที่ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากผู้อื่นปลุกเร้าให้ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โดยการขู่เข็ญ บังคับ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปลุกเร้าต้องการ

1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งปัจจัยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะ ปัจจัยแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเฮอเบิร์ต แม็คโคลสกี (Hebert McClosky) ได้จำแนกไว้ดังนี้

(1) เพศ

(2) ระดับการศึกษา

(3) อายุ

(4) รายได้

(5) อาชีพ

(6) ที่อยู่อาศัย

(7) ศาสนา

(8) การเปิดรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน

โดยปัจจัยทั้ง 8 ตัวในข้างต้น จะมีความสัมพันธ์กับการ

มีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ และสิ่งจูงใจ

2.1 ลักษณะการจูงใจในการศึกษาวิจัย ซึ่ง เอ.เอช. มาสโลว์ (A.H.Maslow) ได้สรุปไว้ว่า การจูงใจจะเป็นไปตามลำดับของความต้องการ และลำดับของความต้องการนี้ ได้แก่

- (1) ความต้องการทางกายภาพ
- (2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง
- (3) ความต้องการทางด้านสังคม
- (4) ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม
- (5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด

ทุกอย่าง

2.2 ลักษณะของสิ่งจูงใจในการศึกษาวิจัย ซึ่งสมพงษ์ เกษมสิน ได้แบ่งประเภทของสิ่งจูงใจได้ ดังนี้

(1) สิ่งจูงใจที่เป็นตัวเงิน สิ่งจูงใจประเภทนี้มีลักษณะที่เห็นได้ง่าย และมีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งการให้รางวัลโดยการให้เงินอาจเป็นสิ่งจูงใจให้มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมากได้

(2) สิ่งจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงิน สิ่งจูงใจประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่จะสามารถสนองตอบต่อความต้องการทางจิตใจ เช่น การยกย่องและการยอมรับนับถือ การมีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ การเข้ามามีส่วนร่วมบริการทางด้านสันตนาการ การประกันสุขภาพ การจัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่สะดวก เป็นต้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำกรอบทฤษฎี และแนวความคิดที่สรุปไว้ในข้างต้น มาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป